

Âkif Emre'nin Dört Yazısı Üzerine

Asım Öz

<http://www.birikimdergisi.com/guncel-yazilar/8917/akif-emre-nin-dort-yazisi-uzerine#.WwbdvO6FPct>

Rahmetli Âkif Emre'nin yazıları ne denli açık, kapalı yahut imalı olursa olsun, sıklıkla üzerinde durduğu ana düşünce şuydu: İslâm âlemine dair dişe dokunur herhangi bir entelektüel tutum, aynı zamanda aktüel meselelere dair yapılacak analizler ve müdahalelerle ilişkili olmalıdır. Farklı boyutları bulunmakla beraber, Âkif Emre, İslâmcılık ve İslâm âlemi fikrine istinaden dünyayı yorumlamaya çalışır. Elbette bu süreçte daha ziyade Türkiye'nin tarihi, toplumsal değerler, siyasal sistem ve dünya sistemi içindeki farklılığı ve “derin çelişkisi” her zaman çeşitli veçheleriyle vurgulanır. Hiç şüphesiz uluslararası sistemde yaşanan önemli dönüşümlerin ve kırılmaların Türkiye'ye yansımalarının herhangi bir ülkeden daha çok hissedilir olması bunun altında yatan esas sebeplerden biridir.

Öte yandan Âkif Emre'nin İslâmcılık içinde hangi temayüle, yaklaşıma yahut düşünüre yakın durduğunu belirtmeye sıra geldiğindeyse mesele iyice zorlaşır; bu bağlamdaki referanslarının kapsamı oldukça geniştir. Yaklaşımı diğer patikaları dışlayacak şekilde belli bir mecranın sınırlarında kalmaması bakımından var olan kalıpların dışına çıkar. Metinlerinde çoğu zaman temel ilkelere geri dönmeyi salık veren bir sorgulama hattı takip eder ve belli bir silsileye sıkı sıkıya bağlı kalmaz. İşte tam bu noktada bu ay ikinci baskısı yapılan 1997 tarihli ilk kitabı *Göstergeler*'e bakılabilir. Hararetli 1990'ların içinde yazılan metinlerden oluşan kitabında Âkif Emre, İslâmcılığın tartışmalı figürlerini çoğu “çelik devrimciden” oldukça farklı bir şekilde ele alır. Aslında bu noktada ona hak vermemek pek mümkün değil, zira hem İslâmcılığın karar ânlarında hem de popüler hafızada gerçekten de tavır, atıf ve jargonlar genelde belli başlı isimlere yönelir. Bununla birlikte Âkif Emre için esas mesele sudan zanlar ve kanaatlerle oyalanmak yerine İslâm âlemini ve Türkiye'yi ilgilendiren geniş kapsamlı değişimleri ve bunların tetikleyebileceği vakaları öngörebilmektir. Elbette o dünyanın değişik ülkelerindeki sorunlar ve gelişmeler üzerine kafa yormayı da elden bırakmadı.

Şüphesiz Âkif Emre'nin nadir meşgalelerinden biri de dergi yazarlığıdır. Bu aslında önemlidir; zira Türkiye'de öteden beri hangi ideolojik cereyana mensup olursa olsun kişilerin kendilerini ifade edebildikleri yahut özgün bir düşünce geliştirme iddialarına hayatiyet kazandırabildikleri yegâne ortam dergiler olmuştur. Âkif Emre'nin, *Anlayış* dergisinde yayımlanan dört yazısı belli noktalarda hâlâ güncelliğini korur. Kaldı ki burada şu denebilir: Hem güncelliğini korur hem de sonraki yıllarda da hatırlanabilecek şekilde güncelin üstündedir! Dergiye dair fikri olmayanlar için küçük bir not: 2003 yılının Haziran ayında “Kendimizle ve dünyayla yüzleşmek” iddiasıyla yola çıkan fakat bunu ne ölçüde başardığı tartışmalı olan dergi “tam şekillenmeye yüz tutmuşken” 84. sayısının ardından (Mayıs, 2010) “kapan”mıştı. Daha doğrusu “geri

çekilmişti”. Aslında bu durum, derginin son sayısında da hatırlatıldığı üzere Cemil Meriç’in “Bizde dergilerin garip bir kaderi var; çoğu bir mevsim yaşar, çiçekler gibi” tespitinin ne kadar câri olduğunu bir kez daha doğrulanmasıydı. Öte yandan “Maddi sebepler de dâhil olmak üzere, hareketimizi zorlaştıran saikler var. Bir nevi ribat ihtiyacı içindeyiz” ifadelerinde de görüldüğü üzere *Anlayış*’ın bu yıllarda açılıp kapanan diğer dergiler gibi dergilerden yalnızca biri olmaktan fazla bir şey olduğu, dahası genel olarak çok önemli dönüşüm süreçlerinin tam kalbinde yer almasıyla ilgili birtakım yorumların ileri sürülebileceği de yadsınamaz.

Âkif Emre’nin, uluslararası ilişkiler, toplum ve siyasete ilişkin çeşitli meseleleri tahlil eden bu yazıların başlıkları ve tarihleri şöyle: “Kopenhag’tan Önce Bir ‘Uyum’ Filmi” (Ağustos, 2003, sayı: 3), “Amerika’nın ve Türkiye’nin 11 Eylül’ü” (Ekim, 2003, sayı: 5), “Toplum Mühendisliği Projesi Olarak Türk Muhafazakârlığı” (Şubat, 2004, sayı: 9), “BOP’un İlk Sahneleri: Suriye ve Hamas” (Nisan, 2004, sayı: 11).

Başlıklarını andığımız yazılar Âkif Emre’nin düşüncelerini şekillendiren genel iklimin çeşitli ayırt edici özelliklerinin tasvirini de sağlayacak evsiftir. Zira kendisi gerek Türkiye gerek dünya daha özeldir ise İslâm âlemine dair birtakım değerlendirmeler yaparken güncelin geçiciliğine kapılmaz. Meseleleri tarihsel derinlikten, kültürel dinamiklerden, uluslararası gelişmelerden ve son kertede medeniyetçiliğin pop versiyonlarına kapılmadan medeniyetçi perspektiften hareketle tahlil eder. O dönemde bu yazıların hüsnükabul görmesinde bilhassa bir Amerikan projesi olarak BOP (Büyük Ortadoğu Projesi) ve Soğuk Savaş sonrası bölgesel bir güç olmaktan çıkıp küresel stratejiler geliştirmeye niyetlenen AB (Avrupa Birliği) ile sınırlı kullanıma elverişli bir din-dindarlaşma anlayışının muhafazakârlık eleştirileri diğerlerine nazaran daha etkili oldu. Fakat İslâm âleminin destabilize edilmesine dönük uygulamalara dair erken dikkati bir türlü fark edilemediğinden genellikle sessiz kalındı. *Anlayış* dergisindeki yazıların aynı zamanda bir “zıtlıklar ülkesi” olarak Türkiye’nin öteden beri gündelik hayat başta olmak üzere çeşitli alanlarda karşılaştığı çelişkilerden siyasilerin söyledikleriyle yaptıkları arasındaki tutarsızlığa, toplumun değerler sistemi ile resmî duruşun uyumsuzluğuna kadar yaşayageldiği sorunlara da temas ettiğini göz ardı edemeyiz. Böylece Emre’nin yazıları aktüel bir siyasî yorum olmanın ötesine geçerek değişik göstergelerden beslenerek muhtelif öğeleri görülmedik biçimlerde bir araya getirir ve nihayetinde ister istemez “yeni bir dil” yaratır. Konu veya izlek ne olursa olsun kendi olmak da diyebiliriz buna.

Bir bütün olarak Âkif Emre’nin *Anlayış* dergisindeki dört dertli yazısına bakıldığında, düşüncesinin birbiriyle ilişkili iki temel hedefi olduğunu söyleyebiliriz. *İlki* dünyayı anlamak ve dünyada olup bitenlere müdahalede bulunmak gerektiği yönündeki kanaatini tüm boyutlarıyla ortaya koyabilmek... *İkincisi* kısmî iyileştirmeler uğruna istikametini kaybeden ve Türkiye’ye şu ya da bu şekilde damgasını vurmuş çeşitli siyasî arayışların ve düşünce akımlarının ipliğini pazara çıkarmak. Zaten ona göre düşünür bir eleştiri ilkesi öne sürerek halihazırdaki dünyayla

arasına gereken mesafeyi koymalıdır. Dolayısıyla onun esas katkısı eleştirileriyle mevcut duruma müdahale etmenin ötesinde belli bir istikameti de daima muhafaza etmeyi başarmasıdır.

Avrupa fikri, Türkiye ve İslâm

Âkif Emre, 28 Şubat 1997 sürecindeki büyük kapatılmanın tesiriyle pek çok yorumcunun sahiplendiği “çoğulculuk” ve “azınlıkçı” yaklaşımlardan kendini ayrı tutarak İslâmcılığın bütünlüştürücülüğünü savunur. Başta Avrupa Birliği uyum paketleriyle gündeme gelenler olmak üzere entelektüel ve siyasî arenayı şu ya da bu ölçüde etkisi altına alan “azınlık”, “bireysel hak ve özgürlükler” gibi kavramlara (ve bunlara dayalı yaklaşımlara bel bağlayan) pek çok müellife kıyasla Âkif Emre’yi epey farklı kılan biraz da budur. 28 Şubat sürecinde Türkiye’de yaşanan ve büyük ölçüde konjonktürel sıkıntılardan kaynaklanan problemler sebebiyle, Avrupa ve onun değerlerine kendini uzakta gören kitlelerin öncülerinin (elbette kanaat teknisyenlerinin) birdenbire AB’yi savunur hale gelmesi/getirilmesini sorunlu bulmasını bu bağlamda anabiliriz. Ona göre, AB müktesebatına uygun kılınmaya çalışılan siyasî yapı ve dönüştürülmek istenen toplumsal doku, bu toplumun beslendiği değerler bakımından oldukça sorunludur. Dahası siyasî yapının uyum politikalarında öne çıkan yönleri toplumsal bütünlüğü parçalayıcı ve İslâmî şiarların yüceliğini sıradanlaştıran bir gelişme olarak ele alır. Dönemin başat tartışma konularından başörtüsü ile okuma hakkının “marjinal bireysel özgürlükler” düzeyine indirgenmesini ve onlarla aynı çerçevede ele alınmasını doğru bulmaz sözgelimi. Bu bakımdan Âkif Emre, “Avrupa fikri” ile çelişki arz eden İslâmî pratikleri AB kararları çerçevesinde eleştirel bir dikkatle yorumlar. Ona göre, liberal analistlerin bizlere inandırmaya çalıştığının aksine Avrupa’yı layıkıyla anlayabilmek için “kültürel kodlara” daha yakından bakmak gerekir. Kaldı ki bu onun çokça gündeme getirdiği “göstergeler”den bağımsız değildir. Pek çok genel kabulün reddiyesi bağlamında okunabilecek olan “Kopenhag’tan Önce Bir ‘Uyum’ Film”i” başlıklı yazısının devamında AB çerçevesinde gündeme gelen azınlık tartışmalarına dönemin genel yatkinliklerinin ötesine geçen bir bakış açısıyla karşı çıkar. Yaygın entelektüel eğilimlere tezat teşkil eden azınlık yaklaşımını burada özellikle anmak icap eder. Emre, AB’nin Türkiye’deki azınlık haklarında öncelediği hususların “stratejik ilgilerden” bağımsız olmadığını ele alırken aynı zamanda statükonun özgürlükleri kısıtlayıcı yaptırımlarının yol açtığı sıkıntılara da değinir. Ona göre, Türkiye’deki kısıtlamalardan dolayı farklı çevrelerin AB’den medet ummaları halk ve statüko arasındaki sağlıklı ilişkinin kırılma noktasıdır. Bununla yetinmeyerek temelde kavrama yüklenen anlamın farklılığına dikkat çeker:

“Azınlık kavramını etnik düzeyde ele alan Avrupa Birliği ile tarihi referanslara bağlı olarak azınlık tanımına daha çok dini muhteva yükleyen Türk halkının algısı arasında kapanmayacak büyüklükte bir değerler açığı olduğu not edilmelidir. Benzer biçimde Avrupa Birliği’ne ait pek çok kavram medeniyet kurucu bir toplumun referanslarıyla açık çelişki içindedir. Aynı kavramlar kullanılıyor olsa bile muhtevası farklı referanslardan beslenerek şekillenmiştir.”

Buradan şu sonuç ortaya çıkıyor: Türkiye'nin "ait olduğu" medeniyet değerleri ve kültürel kodlarıyla AB'nin değer ve kodlarının uyuşmazlığı. Âkif Emre, Türkiye'deki azınlıklar meselesine ağırlıklı olarak Kürt sorunu üzerinden ilgi duyan AB'nin, o yıllarda başörtüsü söz konusu olduğunda farklı kararlar vermesi başta olmak üzere bir dizi gelişmeyi de tahlil eder. Aslında bu Avrupa'nın muhtemel stratejilerin yönünü de okumamızı sağlayacak niteliktedir. Sonuçta Türkiye'nin karşılaştığı sorunları çözmesi, siyasal ve toplumsal anlamda daha yaşanabilir bir toplum ve yönetim modelini oluşturacak bir siyasî kültürü inşa etmesi sürecinde esas önemli olanın *kendisini nasıl tanımladığı* sorusunda saklı olduğunun altını ısrarla çizer. Elbette şunun da farkındadır: 2000'lerin başlarında medya ve devlet propagandasıyla oluşturulan ve gerçekte ilişkisinin ne olduğu sorgulanmadan toplum, dahası gelenekçi elitist statüko sahiplerinden liberal küreselleşme yanlılarına kadar tüm entelektüel muhitlerin çekim alanına dahil edildiği "AB miti"nin. Ona göre, kimliğini, ne olduğundan çok ne olmadığı üzerinden tanımlamaya çalışan AK Parti'nin, Türkiye'nin AB'ye girmesi sürecinde en cesur adımları atan iktidar olması da bunun tabii bir neticesidir.

Âkif Emre, Türkiye'nin kolonileştirilme sürecinin dışında kalışı, Osmanlı İmparatorluğu mirasına yaslanması, "kurucu bir toplum hafızası"na sahip ülke olmasına karşın, yapısal açıdan uluslararası sistem karşısında her türlü etkiye açıklık şeklindeki "derin çelişki"sine çoğu zaman dikkat çekti. Ona göre, Tanzimat döneminden Cumhuriyet Türkiye'sine, Demokrat Partili yıllardan 2000'lere kadar Türkiye'de gerçekleştirilen tüm yapısal değişiklikler ekseriyetle iç dinamiklerden çok dış etkilerle irtibatlıdır. Bu bakımdan Türkiye'nin Tanzimat'tan beri süren Batılılaşma macerası, biraz da dış tehlike karşısında alınan bir *tedbirin*, Batı'yla hesaplaşmanın, özetle çelişkilerin tarihidir. Emre'ye göre modernitenin temel yapıyı değiştirirken ortaya çıkan çatışma ve çelişki aynı zamanda kendini diniyle tanımlayan toplumun sahip olduğu direnç gücünün başka bir ifadesidir. Elbette bu durum sadece Türkiye'ye özgü olmayıp aynı zamanda İslâm âlemi için de geçerlidir. Buna karşın onun yazılarında daha ziyade Türkiye'nin yaşadığı değişimler ana hatlarıyla gözler önüne serilir. 11 Eylül 2001 tarihi sonrasında medyada ve kamuoyunda dillendirilen tepkileri bir gösterge olarak ele aldığı yazısının giriş kısmı onun Türkiye'de yaşanan gerilimin yapısal karakterini nasıl anlamlandırdığını kavramamıza imkân tanır:

"Modernite ile yüzleşmemiz aynı zamanda Batı ile girdiğimiz hesaplaşma anlamına geliyordu. Ne var ki modernite karşısında hesaplaşmaya giren sadece Türk toplumu değildi. Tüm İslâm toplumları modernite ile yüzleştiler; Müslümanların sahip olduğu dinamizm modernite karşısında direnmesini bildi. Oysa modernite ile karşılaşan batı-dışı kültürlerin büyük kısmı aynı direnci gösteremedi. Siyasal ve toplumsal anlamdaki kaotik görünümün arka planında böylesi bir tarihî-felsefî temel aramak gerekir.

Batı ile hesaplaşma Türkiye'de biraz da seçkinler-toplum çelişkisi, gerilimi, zıtlaşması olarak yansır. Bu çelişki; dış dinamiklerin belirlediği zaafımıza, iç dinamiklerin ortaya

koyduğu direnme gücünden başka bir şey değildir. Bu anlamda direnen bir kültür ve bunu biçimlendirmeye çalışan siyasal iradenin çatışması, Türk toplumunun batılılaşma yolunda yaşadığı 200 yıllık gerilimi özetlemektedir.”

Âkif Emre, Türkiye'nin *çelişkisi* ve *imkânı* dediği gelişmeleri hem uzun dönemli gelişmeler hem de gündelik hayata yansımaları çerçevesinde ele alır. Kısacası, Türkiye'deki gerçek tartışma ve çatışma İslâm eksenindedir; bunu *karar ânı* nitelemesini hak eden pek çok olayda müşahede etmek mümkündür. Emre'ye göre 11 Eylül akabinde ABD'nin “terörle savaş” retoriği altında, İslâm âlemini hedef alan açıklamaları ve ardından Afganistan'ı işgal etmesi karşısında hiçbir ülkede, Türkiye'de olduğu kadar derin farklılıklar içeren yaklaşımlar ortaya çıkmadı. Ender rastlanan ve çığır acıcı bir tespittir bu. Bu yüzden Türkiye'nin de içinde olduğu İslâm âlemi açık hedef olarak gösterildiği halde, birbirinden oldukça farklı, hatta müştereklikten uzak tavırların olması; Türkiye'nin barındırdığı *çelişki*, *dinamizm* ve *zaafları* ortaya koyan bir *gösterge*dir. Belki de en çarpıcı hususlardan biri Müslüman zihnini-kültürünü formatlama operasyonu olarak “İslâm'ın İslâm'la savaşı” biçimini alabilecek ve şimdilerde pek çok liberal elit tarafından manasız bulunan “ılımlı ve radikal İslâm” ayrımının atağa kalkması da bir kırılma ânıdır. Bu sebeple Âkif Emre'nin siyasî yorum ve analizleri tepeden tırnağa uzun erimli hesaplaşmaların muhasebesi şeklinde çıkar karşımıza ve bu haliyle başta siyasal liberalizmden, jakobenlikten, devrimci tarzdan ve muhafazakâr demokrat tarzdan farklıdır.

Muhafazakârlık, yapısal dönüşümler ve destabilizasyon

Âkif Emre'nin 2000'lerin başlarında muhafazakârlığı anlayabilmek için bu kavram etrafındaki tartışmalara müdahil olması büyük dönüşüm süreçlerindeki tutumunu anlamamıza yardımcı olabilir. Emre, Cumhuriyet Türkiye'sinde gerçekleşen tüm yapısal dönüşümlerin muhafazakâr-sağ partiler eliyle gerçekleştirilmiş olması noktasındaki tespitinde ısrar eder, sonuçta şu yargıya varır:

“Türk muhafazakârları isminin yaptığı çağrışımın aksine modernleşmeci ideolojilerin toplumsallaştırılmasında belirleyici rol oynamıştır. Demokrat Parti'den itibaren muhafazakâr sağ geleneğin, tepeden inme yöntemlerle yerleştirilemeyen, benimsetilemeyen modernleşme projelerinin tabana yayılmasındaki işlevi buna örnek teşkil eder. Bu rol, çağdaşlaşma projesinin kök salması ve yaygınlaşması anlamında ‘toplum mühendisliği’nin en başarılı örneği olmuştur.”

“İşletmeci muhafazakârlığa” karşı angaje bir siyasetin önemini ve değerini teslim eden Âkif Emre, erken Cumhuriyet döneminin çağdaşlaşma anlamında radikal uygulamalarına karşılık 1950 sonrasındaki çok-partili hayatta özellikle muhafazakâr partiler eliyle gerçekleştirilen, toplumsal değerlerle barışık Batılılaşma projesini toplum mühendisliğinin rafine hali olarak görür. O kendisini fark edilir kılan sonraki yazılarının önemli bir kısmında bu minvalde yaşanan dönüşümden duyduğu kaygıyla eleştirel çözümler yapmıştır da denebilir. Batıcılarla muhafazakârlar arasındaki farktan ziyade benzerliği öne çıkarırken Peyami Safa'ya dikkat

çekmiş olması da 1970'lerin ikinci yarısından itibaren güçlenen ve ilk kitaplarını bu yıllarda yayımlayan “yeni İslâmcı aydınların” muhafazakârlık eleştirisinin süregindedir. Muhafazakârların sıklıkla eleştirdiği toplum mühendisliği çerçevesinde ise siyasî ve iktisadî gelişmelerle maruz bırakıldığımız dönüşümlere dair farkındalığımızı yükselterek şöyle devam eder:

“Burada belirleyici unsur değişimle birlikte gelen batılılaşma ve bireysel özgürlükler bağlamında toplumun önündeki engellerin aşılmasından çok kapitalist ilişki biçiminin muhkem kılınması; ekonomik dünya görüşünün, kültürel ve toplumsal değerlere de şekil vererek muhafaza edilmesidir. Demokrat Parti döneminde Türkiye'nin başta NATO olmak üzere hemen hemen tüm Batılı yapılara üyeliği mümkün kılındı. Adalet Partisi döneminde bize özgü liberalizmin ve devletçiliğin dengelendiği kapitalizme uyum modelinin işlerliği sağlandı. Özal döneminde liberal ekonomi politikaları uygulamaya konularak Türkiye küreselleşmenin etkilerine açık hale getirildi.”

Zaten Âkif Emre'nin muhafazakârlık odaklı tartışmaya dahil olduğu *Anlayış* dergisindeki yazısı da, bir bakıma devlet ve toplum ilişkilerinde sekülerleştirilmenin taşıyıcısı olması bakımından “maneviyatçılıkla” “İslâmcılığın” farkını tefrik etmek söz konusudur. Onun maneviyatçılığa yüklediği olumsuzluk, dahası İslâmcılıkla bu temayül arasında kurduğu dikotomi bir açıdan Aliya İzzetbegoviç'in *Doğu Batı Arasında İslâm* kitabında karşımıza çıkan saf dinî telakki eleştirisini hatırlatır. İzzetbegoviç'e göre öte dünyada mutluluğu içeren Hıristiyanlık maneviyatçıdır. Buna karşın İslâm bu telakkinin karşısında konumlanır. İslâm, hem saf din gibi insanın ebedi ruhunun ihtiyaçlarına bir cevap verir hem de materyalizm gibi insanın zamanla sınırlı fânî ihtiyaçlarının doyumunu esas alır. Bilakis İslâm, insanı tüm fitri yönleriyle “insan” olarak kabul eder.

Maneviyatçılık eleştirisini muhafazakârlığa da taşıyan Âkif Emre, muhafazakârlığın Batı'da olduğu gibi Türkiye'de de nihai anlamda din-devlet ilişkisini ahlâkla sınırlı tutmanın ideolojisi olduğu kanaatinde. Bundan dolayı Türkiye gerçekliğinde din, toplum ve siyaset ilişkisi noktasında muhafazakârları rahatlatan kavram, son kertede “maneviyatçılık”tır. Ayrıca AK Parti'nin en başta, “zinde güçlerin” fincancı katırlarını ürkütmemek adına, çeşitli mecralarda sıklıkla İslâmcı olmadığını deklare etmekle işe başlaması da bununla bağlantılıdır. Öte yandan muhafazakârlığa tahammülü olmayan Âkif Emre'nin, bu cereyana dair yaklaşımlarının bütünlüklü bir şekilde değerlendirilmesi kavramın Türkiye'de iki binli yıllar sonrasında nasıl ele alındığını gösterecektir.

Âkif Emre için dünyadaki olayları yorumlamak kadar İslâm âlemindeki gelişmeleri ümmetin birliğine dönük bir siyasî ufukla analiz etmek, muhtelif ideolojik çözümler ve kültürel hayatla meşguliyet kadar önemli oldu. Gerçekten de eserlerinde ve metinlerinde fikrî soyutlama ile somut siyasî gelişmeler arasında kolayca gidip gelebilen müellifler geçmişte olduğu gibi günümüzde de nadirdir. Böylesi yazılarda fikrî öğeler ile olaylar alışılmadık ve oldukça incelikli bir şekilde iç içe geçer. Emre, yazılarında siyasî olaylar vesilesiyle gelişmelerin nab-

zını tutarken, bir yandan da açıkça ve daha dolaylı olarak fikrî müktesebatı istikametinde kendi kanaatlerini de okurlarla paylaşır. 2004'te İslâm âleminin küresel kapitalizme pazar olacak bir ekonomik yapıya kavuşması, sistemle bütünleşmesi çerçevesinde Büyük Ortadoğu Projesi'ni (BOP) yorumlarken Suriye ve Filistin'deki gelişmelere dikkat çekmesi başkalarından hayli farklıdır. Burada anahtar strateji Soğuk Savaş döneminin temel yaklaşımından farklı bir yapı-modelin kurulmasıdır. Emre, Suriye'de 12 Mart 2004'te meydana gelen olayların Kürt-Arap çatışmasına dönüştürülmesini Ortadoğu'daki destabilizasyon stratejisinin ilk adımı şeklinde değerlendirir. Ortadoğu'daki ulus-devletler destabilize edilirken bölgenin en sorunlu siyasî yapısı olan İsrail'in bölgedeki genel eğilimin aksine tahkim edilerek stabilize edilmesine de dikkat çeker. Şu pasaj meselenin anlaşılması bakımından elzemdir:

“Soğuk Savaş döneminin istikrar adına kurulan dengeleri yeni dönemde hedef haline gelmiş ve Ortadoğu'yu yeniden şekillendirme stratejisinin ara çözüm-modeli olarak bölgenin destabilize edilmesi gerekli görülmüştür. Bir başka söyleyişle, bölgesel ve küresel ölçekte farklı bir konseptte dayandırılmak istenen dengelerin oluşturulması, yaşadığımız coğrafyanın, daha geniş ölçekte İslâm dünyasının destabilize edilmesinden geçmektedir.

Bu yaklaşımın araçsal elemanları olarak özellikle Soğuk Savaş döneminin dengeleri içinde ‘unutulan, bastırılan ve beslenen unsurlar’ yeni aktörler olarak sahneye çıkarılmaktadır. Ortadoğu'da istikrar adına halktan kopuk, çoğu Batı'nın desteği ile ayakta duran askerî-yarı askerî diktatörlüklerin ‘bastırdığı ve beslediği sorunlar’ yeni süreçte stratejinin atlama taşı olarak devreye sokulmakta; demokratik istikrar adına kaotik bir model tercih edilmektedir.”

Genel resme bakıldığında Âkif Emre'nin bu kanaatleri aynı zamanda sonraki yıllarda daha çok özel gelişmelere dair yazılarındaki kimi temaları yansıtır ki, bu metinlerinde de yine bir takım gelişmelere ışık tutar. “Tümelin” dağıtılarak etnik hatlar üzerinden ufak devletler yaratmayı hedefleyen gelişmeler karşısında Âkif Emre'nin yorumunun bir ölçüde İslâmcılığın ruhunu yansıttığını söyleyebiliriz. Etnik unsurlar üzerinden meydana gelen çatışmalar ve akabindeki taleplerin doğrudan uluslararası güçler tarafından araçsallaştırılabileceğini düşünen Emre, bu hareketlerin teşekkülünü endişe ile karşıladığından etnik bilinçlerine oldukça mesafelidir:

“Kürt sorununun, Suriye'yi aşan nitelikte ve bölge ülkelerine karşı ABD'nin yeni müdahale araçlarından biri olarak kullanılmak istendiği fark edilmelidir. Bu arada Kürtlerin talep ettikleri en temel insanî haklarının kısıtlanarak mağdur edilmelerine sebep olan dengenin de bizzat Amerikan destekli rejimlerin ürünü olduğunu hatırlatmakta yarar var. Kürtleri mağdur duruma düşüren emperyalist siyasetin, onları kullanarak bölgenin tamamını mağdur edecek bir projeyi hayata geçirmek istediği aşikârdır.

Başta Kürtler olmak üzere bölgedeki tüm unsurların geleceği; jeostratejik konumlarını dış müdahalelere açık hale getirecek şekilde, Atlantik ötesindeki sömürgeci güç/ler/le kuracakları bir ittifakta değil, bölgenin tarihî, kültürel, etnik bilincine yaslanarak geliştirilecek sahîh bir ilişkide yatmaktadır.”

Hiç şüphesiz Âkif Emre'nin bakış açısını yansıtan yazıları sadece bunlarla sınırlı değildir; bu yüzden sonraki yıllarda destabilizasyonda mutabakat sağlayan angaje akademisyenlerce eleştirilmiştir. Bu durum özellikle Kürt milliyetçiliğine “imtiyazlı fail” rolü verilmesinden sonra artarak devam etmiştir. Yukarıdaki görüşler meselelerin tahlilinde daha fazla entelektüel araştırmaya ve basirete muhtaç olduğunu ortaya koyuyor; Emre'nin bu minvaldeki yazılarının bütünlüklü bir değerlendirmesi başka hususların da tefekkürünü mümkün kılacaktır. Belki de daha önemlisi şudur: Böyle bir tartışma, bizi içinde bulunduğumuz yıllara dair kritik sorularla karşı karşıya getirecektir.

Şu hususun altını çizmemiz gerekiyor: Son kertede *Anlayış* dergisindeki bu dört yazı özelinde bakarsak, Âkif Emre'nin “hâkim düzenle ilişkisini koparan” siyaset yaklaşımı, kayda değer açılardan etkili, geçerli ve günceldir; özellikle Ortadoğu'daki gelişmeleri öngörülü bir biçimde çözümleyip eleştirmesi bakımından. “İmkânsız olanın imkânı”nı çekinik bir şekilde yoklamaya çalışan muhafazakârlık tartışmalarında ortaya koyduğu kimi temel fikirler faydalı ve derinliklidir. Onun alışkanlığın kolaycılığına yenilmeyen güçlü ve kritik müdahalesi 2000'lerin başlarındaki ve sonrasındaki tartışmaları anlamak için pek çok bakımdan yararlı bir araç mahiyetindedir. Öyle görünüyor ki dünyaya ve Türkiye'ye damgasını vuran ideolojik çatışmalar ve gelişmeler çerçevesinde kaleme alınan yazılar hem geçmişe hem de geleceğe dönük birtakım meseleleri kavrayabilmek için son derece değerlidir.